

Бучма В.В. Експериментальне вивчення психологічних детермінант діалогічного спілкування суб'єктів педагогічної взаємодії. *Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми: тези XV Міжнародної науково-практичної конференції (20 березня 2020 року, м. Київ) / За наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, О.І. Власової, Н.М. Дембицької, О.В. Лавренко. О.В. Креденцер – Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, 2020. С. 9-12.*

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Бучма В. В.

*старший науковий співробітник лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України ORCID ID:
<https://orcid.org/0000-0001-6163-0223>*

Анотація: Тези висвітлюють питання емпіричного дослідження психологічних детермінант діалогічного спілкування суб'єктів педагогічної взаємодії. У результаті дослідження встановлено, що діалогічність спілкування детерміновано низкою психологічних чинників, а саме: готовністю до діалогічності міжособистісних стосунків, комунікабельністю, розвитком емпатії.

Ключові слова: діалогічне спілкування, педагогічна взаємодія, підлітки, емпатія, комунікабельність.

Аннотация: Тезисы освещают вопросы эмпирического исследования психологических детерминант диалогического общения субъектов педагогического взаимодействия. В результате исследования установлено, что диалогичность общения детерминировано рядом психологических факторов, а именно: готовностью к диалогичности межличностных отношений, коммуникабельностью, развитием эмпатии.

Ключевые слова: диалогическое общение, педагогическое взаимодействие, подростки, эмпатия, коммуникабельность.

Summary: Theses cover the issues of empirical research of psychological determinants of dialogic communication of subjects of pedagogical interaction. As a result of research it is established that dialogic communication is determined by a number of psychological factors, namely: readiness for dialogic interpersonal relations, sociability, development of empathy.

Keywords: *dialogic communication, pedagogical interaction, teenagers, empathy, sociability*

Актуальність дослідження. Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу у формі діалогічного спілкування відповідає гуманістичній спрямованості сучасної освіти, основою якої є взаємопізнання, самопізнання і саморозвиток суб'єктів взаємодії. Теоретико-методологічною основою дослідження є теоретичні положення культурологічної концепції діалогу (М.М. Бахтін, В.С. Біблер, М. Бубер), результати досліджень психологічних основ педагогічного спілкування і взаємодії (І.П. Булах, С.Д. Максименко, Л.О.Савенкова, В.А. Семиченко, Т.Д. Щербан та інші).

Мета дослідження полягає в емпіричному дослідженні психологічних детермінант діалогічного спілкування суб'єктів педагогічної взаємодії.

Методика та організація дослідження. Готовність підлітків до діалогічності міжособистісних стосунків визначалася за допомогою методики «Діалогічність міжособистісних стосунків» С.В. Духновського. Для емпіричного дослідження комунікабельності учнів підліткового віку використовувався опитувальник «Потреба у спілкуванні» Ю.М. Орлова. Опитувальник «Діагностика емпатії» А. Меграбяна і Н. Епштейна було застосовано для визначення рівня емпатійних тенденцій учнів. Емпатія як здатність до адекватного емоційного реагування виражається у відсутності виражених емоційних бар'єрів. З метою емпіричної перевірки даного положення була застосована методика В. В. Бойко «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні».

Результати дослідження. Експериментальну вибірку склали учні 8-х класів у кількості 62 чоловік. Дані проведенного дослідження свідчать про те, що 77% учнів мають середню потребу у спілкуванні, 23% учнів – низьку потребу у спілкуванні. 48% вибірки мають середній індекс діалогічності стосунків, що характеризується відкритістю до спілкування, вмінням

слідкувати за собою та управляти своїми емоційними проявами. В учнів спостерігається відсутність прагнення відстоювати свої інтереси у процесі спілкування. У 53% учнів даної вибірки виявлено середній рівень емпатійних тенденцій. Для них характерним є стриманість емоційних почуттів, що може перешкоджати встановленню щирих взаємин з оточуючими. Середній рівень емоційних перешкод свідчить про наявність в учнів проблем у емоційній сфері, що певною мірою ускладнює взаємодію з іншими людьми. Високий рівень емпатійних тенденцій у 34% учнів цієї вибірки проявляється у співчутливості та вмінні швидко встановлювати контакти. Рівень емоційних перешкод нижче середнього означає наявність певних проблем в емоційній сфері. Низький рівень емпатійних тенденцій у 13% учнів свідчить про їх нездатність емоційно реагувати на переживання інших. Також у них середній рівень емоційних перешкод. 33% вибірки мають низький індекс діалогічності стосунків, що проявляється у домінуванні над іншими. Спілкування учнів орієнтовано на задоволення власних потреб та інтересів безвідносно до інтересів інших людей та мети спільної діяльності. 25% учнів мають середній рівень емпатійних тенденцій. Стриманість в емоційних проявах іноді заважає встановленню щирих взаємин з іншими. Середній рівень емоційних перешкод означає певні труднощі у спілкуванні. Низький рівень емпатійних тенденцій у 75% учнів вказує на труднощі встановлення емоційних контактів. Високий рівень емоційних перешкод вказує на труднощі у встановленні контактів з оточуючими внаслідок неспіввідношення своєї поведінки з поведінкою інших. 19% вибірки мають високий індекс діалогічності стосунків, що характеризується щирістю стосунків з оточуючими, гнучкістю реагування на зміни ситуацій взаємодії. Це підтверджується отриманими в ході дослідження даними. Середній рівень емпатійних тенденцій у 67% учнів свідчить про стриманість їх емоційних проявів стосовно оточуючих. Рівень емоційних перешкод нижче середнього вказує на наявність незначних емоційних перешкод у взаємодії. Низький рівень емпатійних тенденцій у 8% учнів вказує на труднощі встановлення

емоційних контактів. Середній рівень емоційних перешкод вказує на складнощі у спілкуванні. Високий рівень емпатійних тенденцій у 25% учнів вказує на зрілість їх емпатійних здібностей. Характерним для них є емоційний відгук на переживання іншої людини, що проявляється у співчутті та співпереживанні. Наявність низького рівня емоційних перешкод у цих учнів свідчить про те, що емоції, зазвичай, не заважають спілкуванню з іншими людьми. Тобто, емоційні бар'єри у міжособистісному спілкуванні у них практично відсутні.

Висновки. Діалогічність спілкування детерміновано низкою психологічних чинників, а саме: готовністю до діалогічності міжособистісних стосунків, комунікабельністю, розвитком емпатії. Найбільш вираженими емоційними бар'єрами в учнів підліткового віку, які були виявлені у ході дослідження, є небажання зближуватися з людьми на емоційній основі, неадекватний прояв емоцій та домінування негативних емоцій.